

a v neposlední řadě příliš chvatně „poskládanou“ se všemi důsledky z toho plynoucími. Nezdravý tlak na publikační kvantitu, o jehož negativních důsledcích jsem nedávno psal jinde („Intelektuální protest proti masové produkci historických děl, aneb obsah a kontext znevažující [nejen] jednu knihu a jedno téma.“ *Soudobé dějiny*, 2015, 22 (1–2): 168–177), znehodnocuje i v tomto případě vložené úsilí a brání tomu, aby se recenzované dílo stalo brilantně promyšlenou, bezrozpornou a dlouho užívanou příručkou, již by měl mít v knihovně každý seriózní zájemce o dějiny sociologie. *Quod cito fit, cito perit!*

Zdeněk R. Nešpor

Michal Klíma: *Od totality k defektní demokracii. Privatizace a kolonizace politických stran netransparentním byznysem*

Praha, Sociologické nakladatelství (SLON) 2015, 365 s.

Michal Klíma si za cíl své knihy *Od totality k defektní demokracii. Privatizace a kolonizace politických stran netransparentním byznysem* určil odpovědět na řadu otázek souvisejících s kvalitou demokracie v současné České republice a především s podobou jejího stranického systému, proti kterému se dle jeho slov voliči hned dvakrát v posledních volbách vzbouřili (s. 13). Kvalita demokracie a podoba stranického systému nesporně patří k jednomu z nejvýsošnějších panství politologie a snahu autora reflektovat aktuální problémy politické scény v České republice je třeba jednoznačně ocenit. Problémem publikace však je, že ačkoliv se snaží o hlubokou analýzu politického vývoje posledních let, je její provedení často poměrně mělké, teoreticky a metodologicky značně neutěšené a ve své podstatě tak vlastně kniha většinu otázek, na které se snaží odpovědět, pouze otevírá, aniž by čtenáři poskytla přesvědčivější vysvětlení.

V případě tematického zaměření knihy je to však často otevření, minimálně z pohledu české politologické produkce, poměrně inovativní a odvážné, což je jednoznačným přínosem recenzované publikace.

V nepřiliš rozsáhlém úvodu seznamu je autor čtenáře se záměrem své knihy, použitými zdroji a „teoretickými východiský“ svého nazírání na zkoumané problémy. S tím souvisejí hned dvě první výtky recenzované publikace. Tou první je, že teoretická reflexe až na výjimky odráží pouze starší zahraniční práce, což je poněkud škoda. Chápu snahu autora postavit svou práci na „časem ověřené“ práci Almonda nebo Merkela, a dokonce i to, že vzhledem k tématu práce reflektuje pouze novější práce domácích autorů, avšak nedomnívám se, že jde o šťastné řešení. Pokud totiž jsou analyzovaná témata dosud poněkud přehlížena (jak autor na různých místech své práce opakovaně tvrdí), byla by přinejmenším mírná reflexe současných zahraničních teoretických textů a výsledků empirických výzkumů velmi přínosná. O to více v situaci, kdy většina témat, o kterých Klíma ve své práci pojednává, zažívá v posledních letech renesanci a zájemce o výzkum si tak může vybírat z celé palety existujících příspěvků.

Druhá výtka je potom směřovaná k charakteru některých zdrojů. Autor se téměř výhradně opírá o texty investigativních novinářů nebo komentáře politických analytiků a politologů na stránkách tisku. Přes veškerý respekt k práci zmíněných autorů je poměrně nevhodné přebírat jejich texty bez kritické reflexe a spoléhat se v řadě zmiňovaných kauz na existenci jediného takového zdroje. Rozumím, že analýza sledovaných problémů se v domácím prostředí pravděpodobně vždy bude muset vzhledem k existenci strukturálních problémů potýkat s nedostatkem zdrojů, nicméně i tak se domnívám, že nekritické přebírání není ideální cestou. Podobný problém se pak v publikaci projevuje i později, když autor odvozuje sníženou kvalitu demokracie v České republice s odkazem na exis-

tenci podobných „renomovaných“ hodnocení zahraničních organizací jako Freedom House. Nejenže autor dopředu nedeklaruje, jak chápe demokracii, ale především bylo v zahraniční napsáno již poměrně mnoho o problematice těchto měření a zejména o problematické kompatibilitosti jejich závěrů ve vztahu k nejčastěji používaným teoriím demokracie. Recenzované publikaci by tak rozhodně prospěla ucelenější teoreticko-metodologická argumentace.

V první kapitole autor seznamuje čtenáře s konceptem defektní demokracie a některými specifiky politiky v České republice po roce 2000. Samotný fakt, že se autor jako jeden z prvních politologů takto výrazně „opírá“ do kvality demokracie v České republice konstatováním, že prodělala přerod v hybridní režim (defektní demokracii), je jedním z nejsilnějších momentů celé knihy a rozhodně si zde autor zaslouží uznání za již zmíněné poměrně neortodoxní uvažování. Čtenář se však musí hned vzápětí vyrovnat s nemalou porcí netransparentnosti, protože se nedozví, jak Klíma koncept operacionalizoval a především z jakých dat při své klasifikaci vycházel. Z praktického hlediska potom čtenáře znalého konceptu defektní demokracie ihned napadne, proč mluví o České republice jako o neliberální demokracii s perspektivou přerodu v demokracii delegativní. Pokud je totiž zásadním problémem naší politické reality autorem na mnoha místech práce podrobně rozebíraná privatizace stran shora a celkově situace, že vládu ve skutečnosti vykonávají nevolené entity (instituce, organizace, aktéři), bylo by možná výrazně vhodnější pracovat s kategorií demokracie poručnické, která podle Merkela a autorů, ze kterých vychází, může existovat v „mladých“ demokraciích a roli poručníka zde poté hrají ti samí aktéři, které Klíma řadí mezi privatizátory politických stran.

Pokud se navíc rozhodneme vnímat Českou republiku jako případ hybridního režimu, nabízí se otázka využití teoretické-

ho poznání o politických stranách v hybridních režimech. Zahraniční literatura je v této oblasti v posledních deseti letech velmi bohatá a poskytuje řadu odpovědí, nebo alespoň zajímavých myšlenek, které by se mohly ukázat pro realie zkoumaného případu velmi nosné, nebo alespoň inspirativní. Kupříkladu pokud jde o často zmiňované neformální struktury. Krom toho jsou autorem zmíněná (převážně strukturálně-kulturní) zdůvodnění současného stavu poměrně nepřesvědčivá. Mohou sice totiž opravdu vysvětlovat současnou podobu stranického systému, avšak nepřinášejí nám uspokojivou odpověď na otázku, proč k rozbití stranického systému došlo až v posledních letech. Za předpokladu platnosti uvedených kulturalisticko-strukturálních argumentů k němu totiž stejně tak mohlo dojít výrazně dříve. Zde je však rozhodně možné souhlasit s autorem v tom, že jsme pravděpodobně existující problémy v devadesátých letech vzhledem ke společenské euforii a výzkumnému zaměření tehdejší politologie mohli přehlížet, a tak si i tato doba v budoucnu zaslouží pečlivou revizi. Pro všechny zmíněné důvody by tak nabízená vysvětlení mohla být předmětem nějakého budoucího komparativního výzkumu.

Druhá a třetí kapitola pojednává o privatizaci a kolonizaci politických stran v České republice. Obě kapitoly jsou informačně bohaté a čtenář se v nich má možnost seznámit s řadou negativních jevů a událostí posledních let. Mírným nedostatkem však je již zmíněná přílišná orientace na velmi malý počet autorů z řad investigativních žurnalistů a velmi nekritické spoléhání se na jejich závěry. Nejvíce je tento paradox vidět v momentě, kdy autor doporučuje budoucím studentům politologie, aby se ve svých „diplomkách“ věnovali právě například mapování toho, jak stranickou buňku kupříkladu v jejich městě kolonizovala místní „šedá eminence“. Takové zacílení budoucího výzkumu lze asi označit za vhodné, avšak působí přinej-

menším „zvláště“ od autora knihy, který podobnou analýzu představuje na dvou krátkých případech, kde vždy vychází z jednoho či dvou novinových textů.

V další kapitole autor představuje svůj koncept klientelistické strany, který je minimálně v domácím prostředí poměrně známý díky autorově dřívější publikaci a dle recenzentovi známých informací vzbudil jistý zájem i u zahraničních autorů, kteří se věnují analýze české politiky. Pátá kapitola poměrně plynule přechází v kapitolu šestou, kde se autor snaží na základě reálií České republiky oživit „konvenční“ chápání antisystémovosti politických stran. Obě kapitoly jsou nesporně zajímavé, avšak s přihlédnutím k již zmíněným nedostatkům celé práce, které poněkud limitují možné analytické výsledky. S tím se pojí ještě jeden dosud nezmiňovaný fakt a tím je výrazné upozadění občanské společnosti jako faktoru, který by mohl napomoci lepšímu vysvětlení celé situace, což je opět poměrně ke škodě, protože současná literatura věnovaná hybridním režimům nám opět ukazuje, že podoba občanské společnosti může napomoci vysvětlení podoby politického a stranického systému.

Poslední kapitola se poté orientuje na možnosti „praktického řešení“ nastíněné situace. Autor zde předkládá řadu možných řešení a je třeba říci, že jde o poměrně vyčerpávající výčet možných zlepšení, která by nesporně mohla být realizována. Záměrně říkám „mohla“, protože autorova doporučení nejsou postavena na jeho vlastním výzkumu, ale spíše jde o syntézu jinde existujících právních úprav a názorů jiných, převážně domácích politologů, kteří taktéž povětšinou svá doporučení nepostulovali na základě hlubšího empirického výzkumu. Je tedy možné, že zmíněná doporučení nemusí v praxi příliš fungovat nebo mohou vést k dalším nezamýšleným důsledkům, protože jak i sám autor v práci několikrát předestírá, političtí aktéři se vždy dovedou přizpůsobit novým pravidlům a aktuální situaci.

Celkový dojem z knihy je tak poměrně nejednoznačný. Na jedné straně se rozhodně snaží řešit velmi relevantní problém, který má navíc i zásadní společenský přesah. Na straně druhé však působí výsledné provedení jaksi nehotově. Knihu tak vnímám především jako velmi zajímavý příspěvek do (nejen) odborné diskuze o povaze současné české politiky, na jejímž základě a pod vlivem nesporné inspirace by v budoucnosti mohla vzniknout řada výrazně propracovanějších publikací. Pokud bylo i přáním autora otevřít nesporně zajímavé téma a poskytnout první pohled do této problematiky, lze celou knihu hodnotit jednoznačně pozitivně a doporučit všem čtenářům nejen v politologické obci. Když by totiž opravdu na základě diskuze o autorem nastíněných problémech došlo k jistému „přetransformování“ výzkumného zaměření či hlubší teoretické diskuzi, bylo by to nesporným plusem a knihu by poté bylo bez nadsázky možné označit za jednu z nejdůležitějších publikací, jež dosud byly v české politologii napsané.

Jaroslav Bílek

Zygmunt Bauman, Carlo Bordoni:
Stát v krizi

Olomouc, Broken Books 2015, 194 s.

Jednou z posledních položek v dlouhé bibliografii Zygmunta Baumana je kniha *Stát v krizi*, napsaná poutavou formou dialogu s italským kulturním sociologem a novinářem Carlem Bordonim na téma krizovosti dnešní doby. Anglický originál knihy vyšel v roce 2014 v nakladatelství Polity Press v Cambridgi, do češtiny pak byl vzápětí přeložen Barborou Votavovou a vyšel v roce 2015 v olomouckém nakladatelství Broken Books. Ústředním motivem knihy je diagnóza krizovosti dnešní doby (k čemuž odkazuje i název knihy, v originále přílehavěji jako *State of Crisis*). Jak napoví názvy tří kapitol („Krise státu“, „Modernita v kri-